

Investuok
Lietuvoje

.....

Laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje

2019 m.

Turinys

Įvadas	4
1. Laisvosios ekonominės zonos – kas tai?	4
1.1. Kodėl šalys steigia LEZ?	4
1.2. LEZ reguliavimas Lietuvoje	5
2. LEZ įtaka Lietuvos ekonomikai	7
3. Pastarųjų metų investicijos	9
4. LEZ infrastruktūros iššūkiai	11
4.1. Kauno LEZ	11
4.2. Klaipėdos LEZ	12
4.3. Šiaulių LEZ	13
4.4. Panevėžio LEZ	14
4.5. Marijampolės LEZ	15
4.6. Kėdainių LEZ	16
4.7. Akmenės LEZ	17
4.8. Ar užteks erdvės ateities investicijoms?	18
5. Ar LEZ naudingos šaliai?	19
5.1. Sąnaudų naudos analizė	19
5.1.1. Nauda	19
5.1.2. Sąnaudos	20
5.1.3. Naudos ir sąnaudų santykis	20
5.2. LEZ poveikis viešiesiems finansams	21
5.2.1. Valdžios sektoriaus pajamos	21
5.2.2. Viešosios išlaidos	22
5.2.3. Visas grynas poveikis	22
5.2.4. Poveikio viešiesiems finansams apibendrinimas	23
Išvados ir pasiūlymai	24
Priedai	25
1 priedas. Sąnaudų ir naudos analizės metodologiniai aspektai	25
2 priedas. Poveikio viešiesiems finansams metodologiniai aspektai	26

Įvadas

Pirmosios laisvosios ekonominės zonos (toliau – LEZ) Lietuvoje įsteigtos 1996 metais. Po įsteigimo prirėkė net šešerių metų, kol jose pradėjo kurtis pirmieji investuotojai. Tačiau dabar užsienio investicinių projektų pritraukimas apdirbamosios gamybos srityje be LEZ sunkiai įsivaizduojamas.

Per pastaruosius kelerius metus laisvosios ekonominės zonos padėjo Lietuvai pasiekti proveržį pritraukiant stambius užsienio gamybos projektus.

Zonose taip pat steigėsi arba ketina steigtis ir didžiosios vietos įmonės. Šios investicijos pakeis atitinkamų regionų verslo kraštovaizdį ir pakylės jų ekonomikos potencialą į naujas aukštumas.

Deja, daugėjant pritraukiamų investicinių projektų ima trūkti visiškai išvystytų sklypų, o norint paruošti pramonei tinkamą teritoriją reikia daug investicijų ir laiko.

Šioje ataskaitoje apžvelgiami LEZ veiklos rezultatai ir jų įtaka šalies ekonomikai. Taip pat vertinama, ar LEZ nauda pranoksta susijusias viešąsias sąnaudas, ir nagrinėjama, kaip LEZ veikia viešuosius finansus. Tik atsakius į šiuos klausimus ir tinkamai įvertinus likusių laisvų LEZ teritorijų parengtumą investicijoms, galima priimti tinkamus sprendimus dėl LEZ plėtros ateityje.

Laisvosios ekonominės zonos – kas tai?

1

1.1. Kodėl šalis steigia LEZ?

Laisvosios ekonominės zonos steigiamos visame pasaulyje, o jomis siekiama didinti šalies konkurencingumą pritraukiant investicijas ir kuriant darbo vietas. Vidurio ir Rytų Europos regione tokios zonos pradėtos steigti 20 a. pabaigoje. Panašiu laikotarpiu (1996 m.) pirmosios laisvosios ekonominės zonos oficialiai įsteigtos Kaune, Klaipėdoje ir Šiauliuose¹.

Kalbant apie šiuolaikines laisvasias ekonomines zonas, verta paminėti du pagrindinius išskirtinumo bruožus, palyginti su kitomis teritorijomis:

- išvystyta infrastruktūra, todėl įmonės veiklą pradeda daug greičiau;
- mokestinės lengvatoms, kurios tam tikrą laiką taikomos pelno ar kitiems mokesčiams, todėl įmonėms šiek tiek sumažėja verslo pradžios rizika.

Tiek visame pasaulyje, tiek Lietuvoje tokios zonos steigiamos siekiant padidinti regionų patrauklumą pramonei ir sudaryti palankesnes sąlygas investicijoms pritraukti, pažangiosioms technologijoms vystyti ir naujoms darbo vietoms kurti.

LEZ labai prisideda ir prie eksporto skatinimo – jos dažnai kuriamos mažiau išsivysčiusiuose regionuose, todėl jie retai tampa tikslinėmis zonos įmonių rinkomis. Taigi didžiąją dalį produkcijos įsisteigusios įmonės eksportuoja.

Verta atkreipti dėmesį, kad LEZ įmonių nauda neapsiriboja jų pačių investicijomis, kuriamomis darbo vietomis, pridėtine verte, mokamais mokesčiais ir kt. Įmonės perka prekes ir paslaugas iš vietinių tiekėjų, kurie savo ruožtu prisideda prie regiono ir visos šalies ekonomikos augimo.

Ne mažiau svarbi kompetencijų ir žinių sklaida bei technologijų perdavimas – vystosi verslo aplinkos ekosistema, formuojasi klasteriai.

¹ 2002 m. Šiaulių LEZ buvo panaikinta, vėl įsteigta 2012 metais. Klaipėdos LEZ VB statusas patvirtintas 1999 m. birželio 9 d., Kauno LEZ VB – 2000 m. spalio 9 d.

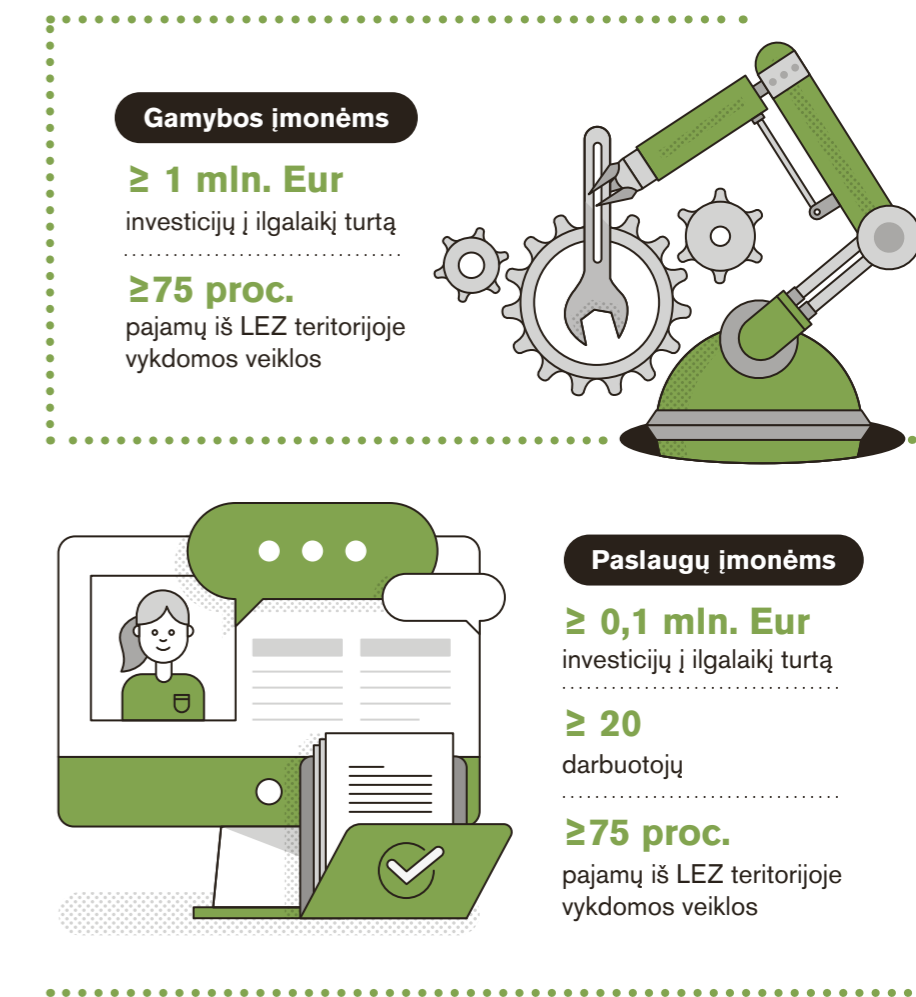
1.2. LEZ reguliavimas Lietuvoje

Lietuvoje LEZ steigiamos atskiru įstatymu vadovaujantis LEZ pagrindų įstatyme nustatyta tvarka. Šiuo metu veikiančios LEZ įsteigtos 49 metams². Šis laikotarpis įstatymu gali būti pratęstas. Įsteigus LEZ, Lietuvos Respublikos Vyriausybė priima sprendimą rengti tarptautinį konkursą zonos valdymo bendrovei (toliau – VB) išrinkti.

LEZ teritorijoje esantys žemės sklypai be aukciono išnuomojami išrinktai LEZ VB 99 metams. LEZ VB šiuos sklypus subnuomoja LEZ įmonėms. Įmonės, iš VB gavusios leidimą steigti zonoje, gauna ir zonos įmonės statusą. Šį statusą turinčios įmonės nemoka nekilojamojo turto (toliau – NT) mokesčio. Įmonėms, atitinkančioms 1 pav. nurodytus kriterijus, taikoma ir pelno mokesčio lengvata, dėl kurios pirmuosius 10 metų taikomas nulinis pelno mokesčio tarifas, o po to einančius 6 metus tarifas mažinamas perpus iki 7,5 proc.³

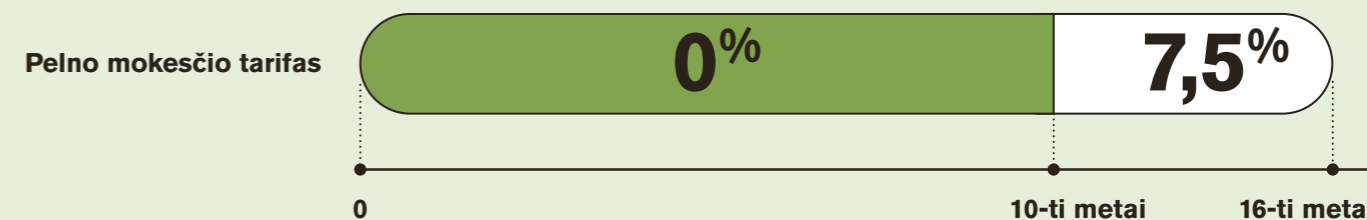
Būtina atkreipti dėmesį, kad zonoje numatytos mokesčių lengvatoms ir kiti valstybės pagalbos teikimo būdai taikomi tiek, kiek tai neprieštarauja Europos Sąjungos teisės aktams. Tai reiškia, jog, susumavus pelno ir NT mokesčių lengvatas su kitomis valstybės pagalbos formomis, bendra pagalbos suma negali viršyti 25 proc. pradinų investicijų dydžio⁴.

1 pav. Kriterijai, kuriuos turi atitikti nuo 2018 m. pradžios įsteigtos įmonės, siekiančios pelno mokesčio lengvatos

Šaltinis: LEZ pagrindų įstatymas

2 pav. Lengvatiniai pelno mokesčio tarifai ir jų trukmė

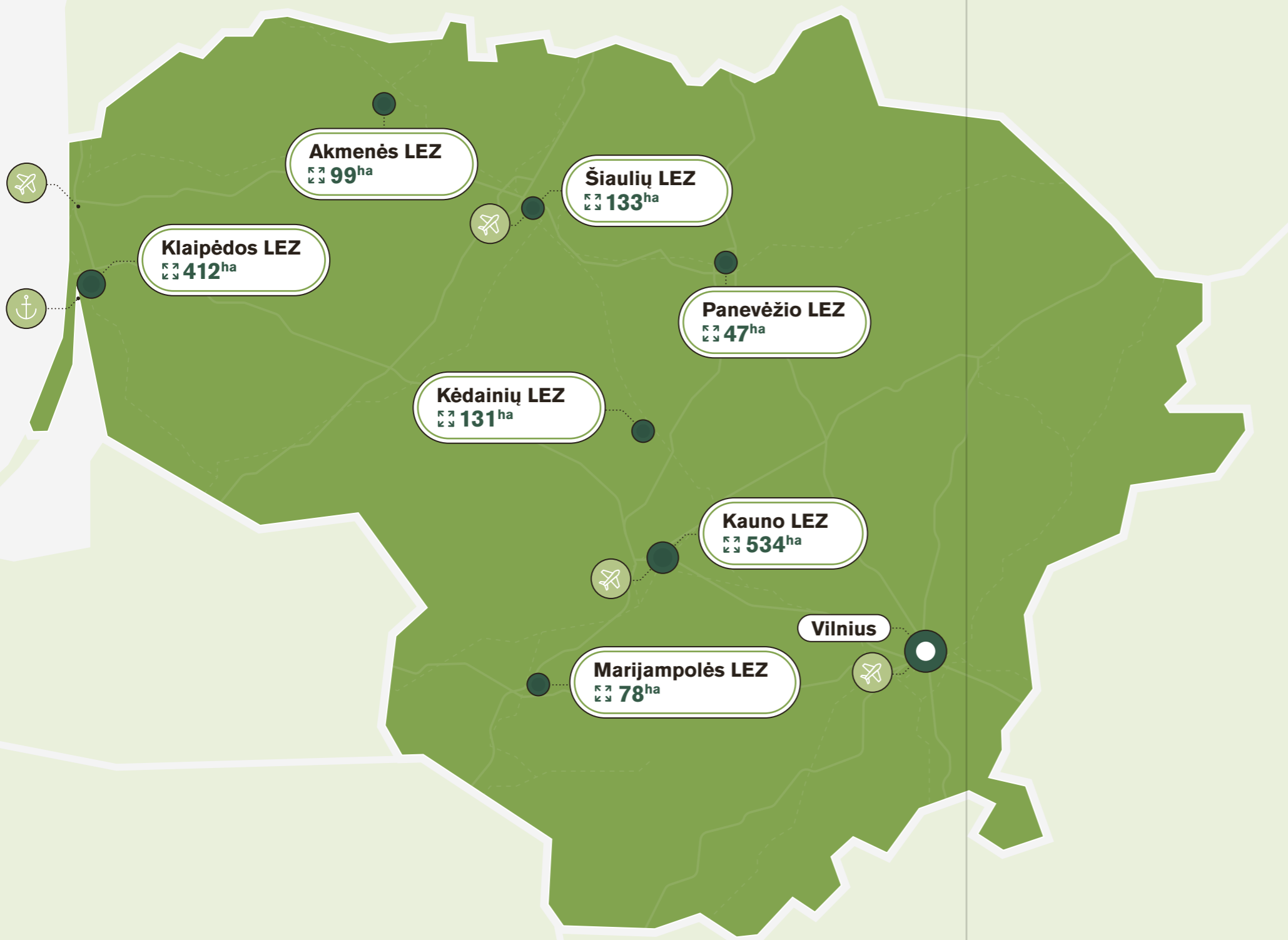
Šaltinis: LEZ pagrindų įstatymas

² Žr. atskirų LEZ įstatymų 2 straipsnį.

³ Nuo 2018 m. sausio 1 d. buvo panaikinti LEZ pelno mokesčio lengvatoms ribojimai dėl veiklos ir pratęsta nulinio pelno mokesčio tarifo taikymo trukmė. Iki 2018 m. 6 metus buvo taikomas nulinis tarifas, o dar 10 metų – 7,5 proc. tarifas.

⁴ Pagalbos intensyvumas nustatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 25 d. nutarime Nr. 571 „Dėl Lietuvos Respublikos 2014–2020 metų regioninės pagalbos žemėlapiu“.

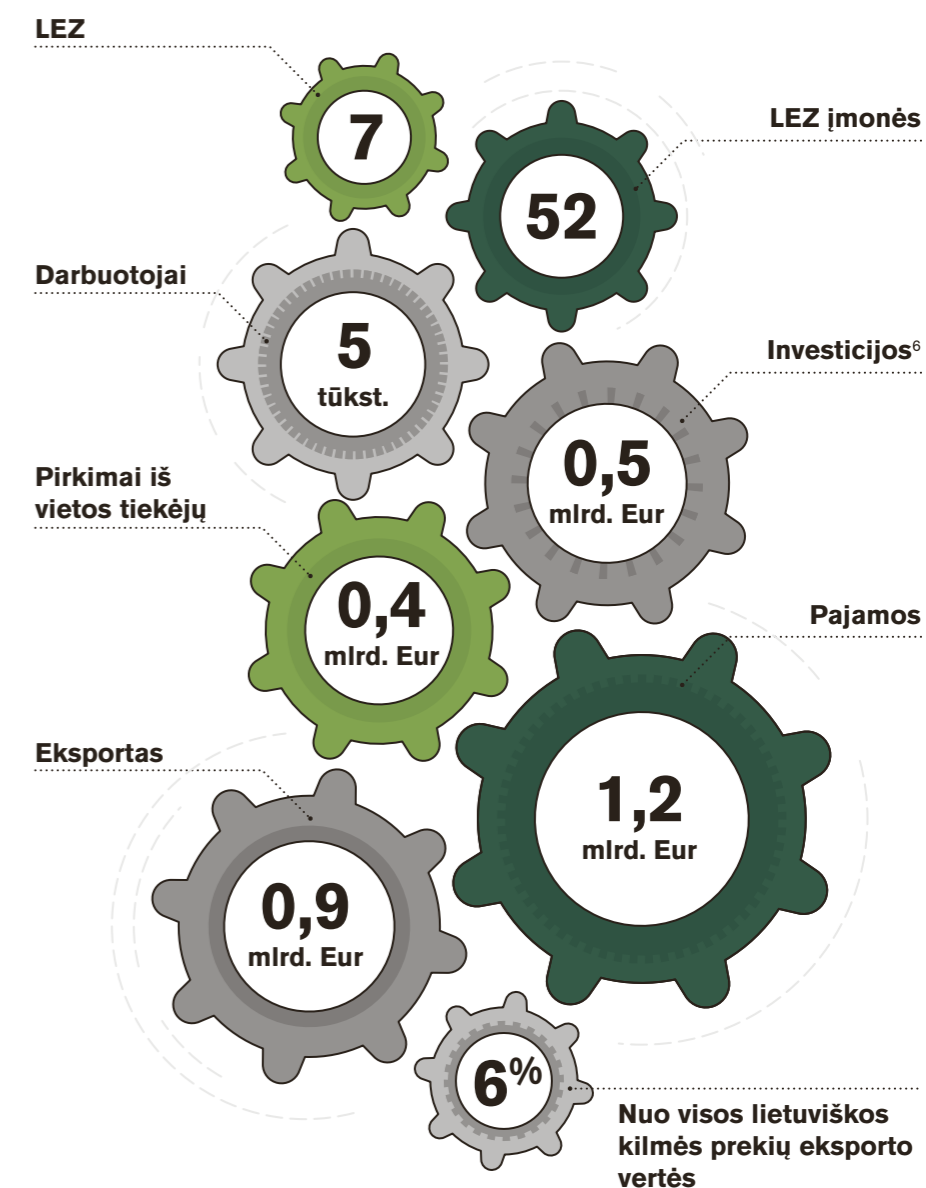
3 pav. Lietuvos laisvųjų ekonominių zonų žemėlapis

LEZ įtaka Lietuvos ekonomikai 2

2017 metais Lietuvos LEZ ūkinę komercinę veiklą vykdė 52 įmonės, o darbuotojų skaičius šiose įmonėse siekė apie 5 tūkst. Per metus jos gavo 1,24 mlrd. Eur pajamų⁵.

4 pav. Pagrindiniai LEZ įmonių rodikliai

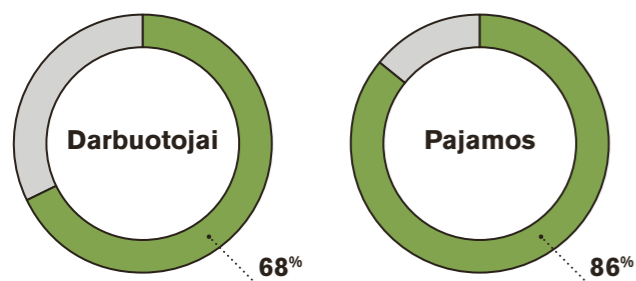

⁵ Pateikiant LEZ rezultatus, vertinamos tik LEZ ūkinę komercinę veiklą vykdančios įmonės. Vertinant LEZ poveikį, įtraukiamos ir LEZ VB.

⁶ Balansinė ilgalaikio materialaus turto vertė.

Užsienio investicijos. Vienas iš LEZ steigimo tikslų – pritraukti užsienio investicijas – vienareikšmiškai pasiteisino: 86 proc. LEZ įmonių pajamų sudaro būtent užsienio kapitalo įmonių pajamos, o šiose įmonėse dirbančių darbuotojų dalis viršija du trečdalius visų LEZ įmonių darbuotojų (5 pav.).

5 pav. Pagrindiniai LEZ įmonių rezultatai pagal kapitalo kilmę

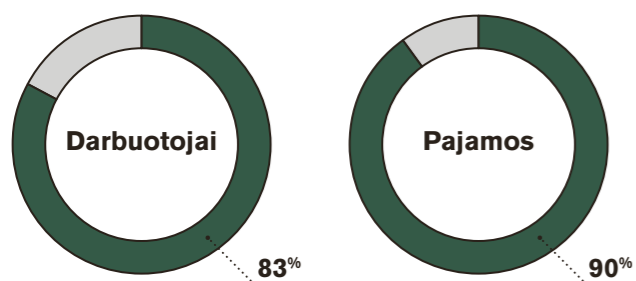

Įmonių kapitalo kilmė ● Užsienio ● Vietinis

Šaltinis: pajamos – finansinės ataskaitos, Tarpžinybinė mokesčių duomenų saugykla (TDS), 2017 m.; darbuotojai – „Sodra“, 2017 m.; skirstymas pagal kapitalo kilmę – Statistikos departamentas, 2017 m.

Gamybos skatinimas. LEZ ypač prisideda prie gamybos plėtros šalyje – 83 proc. zonų įmonių darbuotojų dirba šios veiklos įmonėse, o gamybos įmonių pajamos sudaro net 90 proc. visų LEZ įmonių pajamų (6 pav.). Atsižvelgiant į tai, kad gamyba yra pagrindinė LEZ įmonių veiklos sritis, toliau nagrinėdami jų bendrus rodiklius lyginsime juos su Lietuvos gamybos sektoriaus rodikliais.

6 pav. LEZ įmonių veiklų pasiskirstymas

Įmonių veiklos sritis ● Gamyba ● Kita

Šaltinis: pajamos – finansinės ataskaitos, TDS, 2017 m.; darbuotojai – „Sodra“, 2017 m.; skirstymas pagal veiklą – Statistikos departamentas, 2017 m.

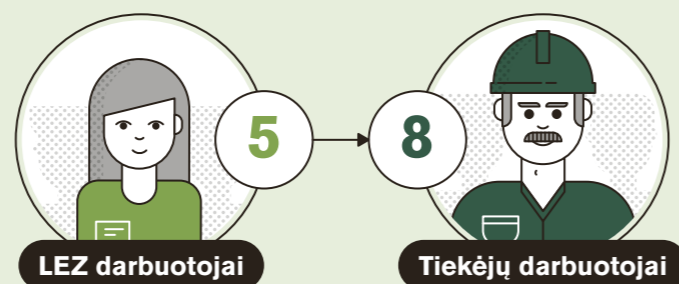
Pridėtinė vertė. Per 2017 metus LEZ įmonės bendrai sukūrė 172 mln. Eur pridėtinės vertės⁷, tai sudarė 2,4 proc. viso Lietuvos apdirbamosios gamybos rezultato.

Užsienio prekyba. LEZ įmonių pardavimai užsienyje 2017 metais siekė 936 mln. Eur arba 6 proc. visų lietuviškos kilmės prekių eksporto vertės. Apskritai LEZ įmonės pasižymi didele eksportuojamos produkcijos dalimi – nagrinėjama metalo eksporto dalis sudarė 75 proc. visų pardavimų. LEZ įmonių importas buvo kuklesnis ir siekė 676 mln. Eur, todėl jų veikla teigiamai veikia Lietuvos prekybos balansą⁸.

Darbuotojų našumas. LEZ įmonių darbuotojų našumas 2017 m. siekė 36 tūkst. Eur – tai šiek tiek daugiau nei Lietuvos apdirbamosios gamybos sektoriaus vidurkis⁹.

Darbo užmokestis. Nepaisant to, jog LEZ teritorijos įkurtos Lietuvos regionuose, vidutinis darbo užmokestis LEZ įmonėse 2017 m. 9 proc. pranoko vidutinį darbo užmokestį visame Lietuvos apdirbamosios gamybos sektoriuje¹⁰.

7 pav. Papildomas LEZ įmonių poveikis kuriant darbo vietas

Papildomas poveikis. Kad pagamintų galutinį produktą, LEZ įmonės perka itin daug žaliavų, paslaugų ir ilgalaikio turto (įrenginių, pastatų). Daugiau nei trečdalis šios LEZ įmonių paklausos patenkina vietiniai tiekėjai.

2017 m. vienas LEZ darbuotojas vidutiniškai lemdavo 82 tūkst. Eur¹¹ pajamų tiesioginiams LEZ įmonių tiekėjams Lietuvoje. Palyginimui, pajamos vienam Lietuvos darbuotojui tais pačiais metais siekė 52 tūkst. Eur¹². Taigi galima teigti, kad penkios darbo vietos LEZ įmonėse vidutiniškai lemdavo papildomas aštuonias darbo vietas Lietuvos tiekėjų įmonėse.

⁷ Statistikos departamentas, „Sodra“, 2017 m.

⁸ LEZ įmonių pirkimai Lietuvoje, tenkantys vienam darbuotojui; TDS duomenys.

⁹ Bendroji Lietuvos produkcija to meto kainomis, tenkanti vienam užimtam gyventojui; Statistikos departamentas.

Pastarųjų metų investicijos

3

2016–2018 metais Lietuvos LEZ pritraukė daug stambių projektų, o LEZ teritorijų įmonėms subnuomojamas plotas per šį trejų metų laikotarpį patrigubėjo. Plėtrą vykdė arba planavo ir jau seniau LEZ teritorijose įsikūrusios įmonės. Daugiausia darbo vietų suplanuota automobilių komponentų, medienos gaminių, baldų ir medicinos prietaisų gamybos srityse. Įgyvendinus šiuos plėtros planus, LEZ įmonių įtaka Lietuvos ekonomikai smarkiai išaugs.

Kauno LEZ sulaukė bene daugiausia dėmesio – apie ketinimą kurtis šioje zonoje paskelbė net kelios visame pasaulyje žinomos tarptautinės įmonės ir gausus būrys Lietuvos kapitalo įmonių. Apie 95 mln. Eur investiciją ir 1 000 suplanuotų darbo vietų paskelbė Vokietijos automobilių dalių gamintojas „Continental“. Naujoje gamykloje bus gaminami trumpojo ir tolimojo radaro jutikliai automatinio stabdymo funkcijai ir adaptyvios greičio palaikymo sistemos jutikliai bei kiti automobilių komponentai.

Apie kitą didelę investiciją pranešė ir jau gamyklą atidarė Vokietijos įmonė „Hella“, gaminanti apšvietimo ir elektronikos gaminius automobiliams. Įmonė planuoja per trejus metus investuoti apie 30 mln. Eur ir sukurti 250 darbo vietų, o planai ilgesniam laikotarpiui dar ambicingesni.

Kaune taip pat kuriasi JAV kapitalo tarptautinė medicinos produktų gamintoja „Hollister Incorporated“. Per kelerius metus įmonė ketina investuoti 50 mln. Eur ir sukurti apie 300 naujų darbo vietų. Tikėtina, kad šios pradinės projektų apimtys augs.

Tarp stambių Kauno LEZ investuotojų yra ir Lietuvos kapitalo baldų gamybos įmonė UAB „Fitsout“, į baldų gamyklą LEZ teritorijoje ketinanti investuoti 20 mln. Eur ir iki 2022 metų sukurti apie 800 darbo vietų.

Klaipėdos LEZ pastaraisiais metais sulaukė dėmesio tiek iš esamų stambių investuotojų, kurie vykdė plėtros projektus, tiek iš naujų įmonių. 2018 m. Klaipėdos LEZ pradėjo veikti nauja polietileno tereftalato (toliau - PET) granuliu gamintojo „Neo Group“ gamybos linija. Ši 50 mln. Eur investicija įmonės gamybos apimtį padidins 50 proc.

Plėtrą suplanavo ir kitos Klaipėdos LEZ senbuvės: tarptautinis plastiko pakuočių gamintojas „Retal“, PET granuliu gamybos įmonė „Orion Global PET“ bei „Metalų valdymo projektai“.

Tarp naujų besisteigiančių įmonių verta paminėti Vokietijos kapitalo elektros laidų rinkinių gamybos įmonę „Baltijos Eukutecas“, kuri ketina sukurti apie 100 darbo vietų. Olandijos kapitalo įmonė „Focus Fabrication Group“ planuoja pastatyti vamzdinių surinkimo ir suvirinimo cechą ir įdarbinti apie 250 specialistų. Ispanijos kapitalo įmonė „Capella Baltica“ pradėjo miltelių ir aliejinių ekstraktų gamyklos bei laboratorijos projektavimo darbus. Investicijos sieks 10 mln. Eur, bus sukurta 40 darbo vietų aukštos kvalifikacijos specialistams.

Marijampolės LEZ visai neseniai veiklą pradėjo langų ir lauko durų gamintoja „Dovista“, priklausanti Danijos kapitalo įmonių grupei „VKR Holding“. Įmonė ne tik išsinuomojo didžiąją dalį LEZ teritorijos, bet ir reikšmingai prisidės prie viso Marijampolės regiono ekonomikos vystymosi. „Dovistos“ gamykla atidaryta 2018 m. pabaigoje. Pirmuoju statybos etapu bendrovė jau investavo 45 mln. Eur ir įdarbino daugiau nei 100 darbuotojų. Planuojama, kad ateityje įmonė priims dirbti iki 1 000 darbuotojų.

8 pav. Suplanuotų naujų darbo vietų pasiskirstymas LEZ įmonėse pagal jų veiklas

27%

Automobilių dalys

23%

Medienos gaminiai

19%

Baldai

5%

Medicinos prietaisai

26%

Kita

Šaltinis: VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai, remiantis turimais duomenimis ir vieša informacija

⁷ Skaiciuojama remiantis metinėmis finansinėmis ataskaitomis ir „Sodros“ bei TDS duomenimis, sumuojant darbo sąnaudas, nusidėvėjimą ir amortizaciją bei pelną prieš apmokestinimą.

⁸ Statistikos departamentas, TDS, 2017 m.

⁹ VšĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai, remiantis Statistikos departamento, finansinių ataskaitų, „Sodros“ ir TDS duomenimis.

Akmenės LEZ taip pat stebimas proveržis: viena didžiausių Baltijos šalyse medienos ir baldų gamybos grupių „Vakarų medienos grupė“ (VMG) šioje LEZ išsinuomojo didžiąją dalį teritorijos, investuos 180 mln. Eur ir iki 2020 m. pastatys naują medžio drožlių gamyklą, o vėliau – baldų gamybos įmonę. Iš viso planuojama sukurti apie 400 darbo vietų.

Kitos LEZ taip pat sulaukia vis daugiau investuotojų dėmesio. Apie planus investuoti **Kėdainių LEZ** paskelbė trečdalis Ukrainos augintinių pašarų

rinkos kontroliuojanti bendrovė „Kormotech“. Ukrainos bendrovė į naująją gamyklą ketina investuoti daugiau nei 6 mln. Eur, o joje dirbs apie 70 darbuotojų. Ketinanti steigti gamyklą šioje LEZ paskelbė ir pramoninių bei medicininių dujų bendrovė AGA. Įmonė investuos 20 mln. Eur į dujų gamyklą, kuri Baltijos rinkai tieks deguonį ir azotą. Apie planus steigti **Panevėžio LEZ** pranešė Norvegijos baldų gamybos įmonė „IMG Group“. Panevėžyje ši grupė įsikurs keliais etapais, pirmąjį iš jų planuojama užbaigti 2019 m. pradžioje. Pradinė investicija turėtų

siekti 10 mln. Eur, bus sukurtos 125 darbo vietos. Apie investicijas **Šiaulių LEZ** paskelbė ir JAV langų gamintojas „INTUS Windows“. Įmonė planuoja įdarbinti kelis šimtus darbuotojų.

9 pav. Kauno LEZ teritorija

Kauno LEZ teritorija

Įstatyme numatytas plotas, ha	534
Infrastruktūrai, apsaugos zonoms skirta LEZ teritorija, ha	56
Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms, ha	104
Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą, ha	374
	<ul style="list-style-type: none"> • 187 ha vystytinas laisvas plotas • 75 ha Kauno LEZ dalis Kruonyje skirta duomenų centrų veiklai • 112 ha – kitoms reikmėms svarstomas rezervuoti plotas

LEZ infrastruktūros iššūkiai

4

Galimybė greitai įsikurti yra itin svarbus veiksnys renkantis vietą investicijoms. Tai įmanoma užtikrinti tik visiškai išvystytuose sklypuose, kuriuose statybos darbus galima pradėti nedelsiant.

Vertinant esamą situaciją, vystytini sklypai, kurių infrastruktūrai reikia papildomų investicijų, sudaro apie 40 proc. įstatymuose numatyto visų LEZ bendro ploto, likusį plotą sudaro subnuomojamas ir rezervuotas plotas

įmonėms bei teritorijos, kuriose veikla negalima (infrastruktūrai, apsaugos zonoms skirta teritorija, ne LEZ VB subnuomota LEZ dalis ir pan.).

4.1. Kauno LEZ

Legenda

- LEZ riba
- Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms
- Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą

Didelę dalį LEZ teritorijos laisvo ploto svarstoma rezervuoti kitoms (ne LEZ) reikmėms (112 ha), o Kruonyje esanti teritorijos dalis numatyta duomenų centrų veiklai. Šiuo metu vykdomos 143 ha įstatyme numatyto bendro ploto žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūros, kurias planuojama baigti iki 2020 m. pabaigos, ir sklypus išnuomoti LEZ VB.

Pagrindiniai trūkumai vystytinuose sklypuose: nepakankama elektros energijos galia LEZ teritoriją aprūpinančiose transformatorių pastotėse, dalyje teritorijos trūksta inžinerinių tinklų ir susisiekimo infrastruktūros. Atkreipęs dėmesį į elektros galios trūkumą, AB „Energijos skirstymo operatorius“ (toliau – ESO) pradėjo vykdyti išankstinės plėtros

projektą, kurį įgyvendinus padidės LEZ teritoriją elektros galia aprūpinančios transformatorių pastotės pajėgumai.

Baigus žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūras ir visiškai parengus infrastruktūrą laisvoje LEZ teritorijoje, investuotojams būtų galima pasiūlyti 187 ha visiškai išvystyto ploto.

10 pav. Klaipėdos LEZ teritorija

4.2. Klaipėdos LEZ

Klaipėdos LEZ, palyginti su kitomis zonomis, pasižymi aukštu infrastruktūros išvystymo lygiu. Didžioji dalis vystytinų sklypų, kurių infrastruktūrai reikia papildomų investicijų, dar nesuformuoti, todėl gali būti pritaikyti pagal kiekvieno investuotojo poreikius. Visa veiklai būtina infrastruktūra yra LEZ teritorijoje, todėl dažniausiai vystytinuose sklypuose reikia ją tik pristiekti iki sklypo ribos.

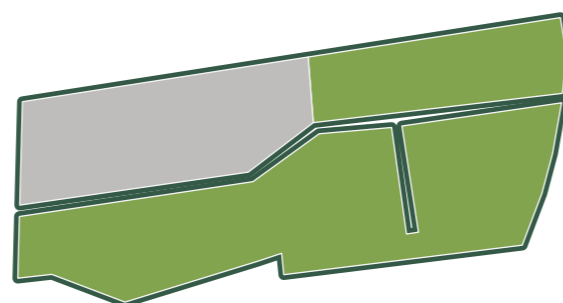
Likusio įstatyme numatyto 118 ha LEZ ploto ribos nenustatytos, todėl investuotojams jo pasiūlyti kol kas nėra galimybių.

Laisvoje LEZ teritorijoje visiškai išvysčius infrastruktūrą, investuotojams būtų galima pasiūlyti 159 ha visiškai išvystyto ploto.

Klaipėdos LEZ teritorija

Įstatyme numatytas plotas, ha	412
Infrastruktūros objektams, apsaugos zonoms skirta teritorija ir ne LEZ VB subnuomota LEZ dalis, ha	75
Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms, ha	60
Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą, ha	277

- 159 ha vystytinas laisvas plotas
- 118 ha teritorijos ribos nėra nustatytos

Legenda

- LEZ riba
- Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms
- Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą

4.3. Šiaulių LEZ

Šiaulių LEZ šiuo metu vykdomi trūkstamos infrastruktūros įrengimo projektai – vedamas dujotiekis ir įrengiamas papildomas privažiuojamasis kelias iki LEZ, kita infrastruktūra teritorijoje jau įrengta.

Dalis vystytino laisvo LEZ ploto užteršta naftos produktais, tačiau šiuo

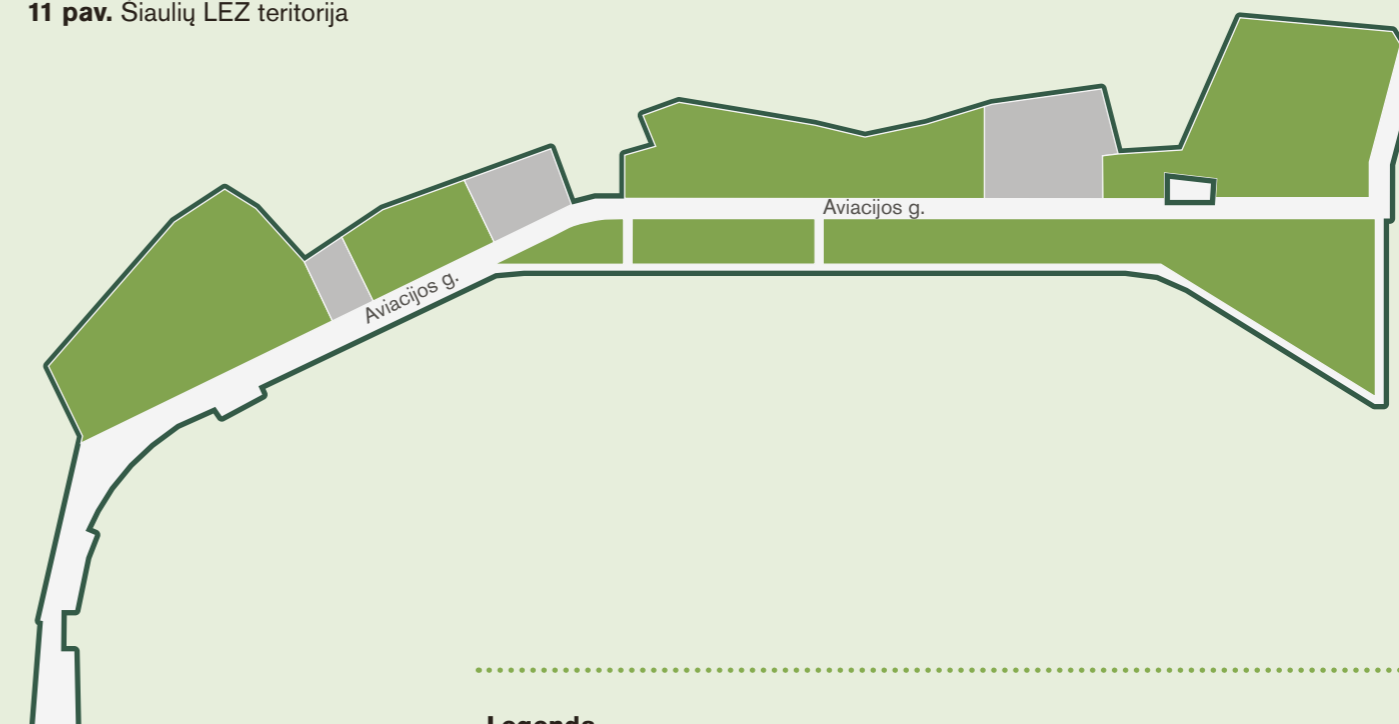
metu jau vykdomi dalies teritorijos valymo darbai, kurie bus baigti 2022 m., likusioje teritorijoje darbus planuojama baigti 2025 m.

Pabaigus visus grunto valymo darbus ir įgyvendinus suplanuotos infrastruktūros įrengimą bei plėtrą, Šiaulių LEZ galės pasiūlyti 94 ha visiškai išvystyto ploto.

Šiaulių LEZ teritorija

Įstatyme numatytas plotas, ha	133
Infrastruktūrai, apsaugos zonoms skirta teritorija, ha	26
Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms, ha	13
Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą, ha	94

11 pav. Šiaulių LEZ teritorija

Legenda

- LEZ riba
- Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms
- Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą

4.4. Panevėžio LEZ

Panevėžio LEZ teritorija, palyginti su kitomis zonomis, pasižymi aukštu infrastruktūros išvystymo lygiu. Likusiuose laisvuose vystytinuose sklypuose trūksta tik elektros įrenginių ir elektros galios transformatorių pastotėse, kurios aprūpina LEZ teritoriją. Atsižvelgdamas į tai, ESO šioje teritorijoje vykdo išankstinės plėtros projektą, kurį įgyvendinus

padidės dviejų transformatorių pastočių pajėgumai.

Svarbu paminėti, kad Panevėžio LEZ vidinių kelių infrastruktūra visiškai išvystyta, bet netrukus, pabaigus LEZ vidinių kelių sujungimo su „Via Baltica“ darbus, jie taps visos aplinkinės teritorijos jungtimi su šiuo magistraliniu keliu. Tokiai apkrovai šie keliai

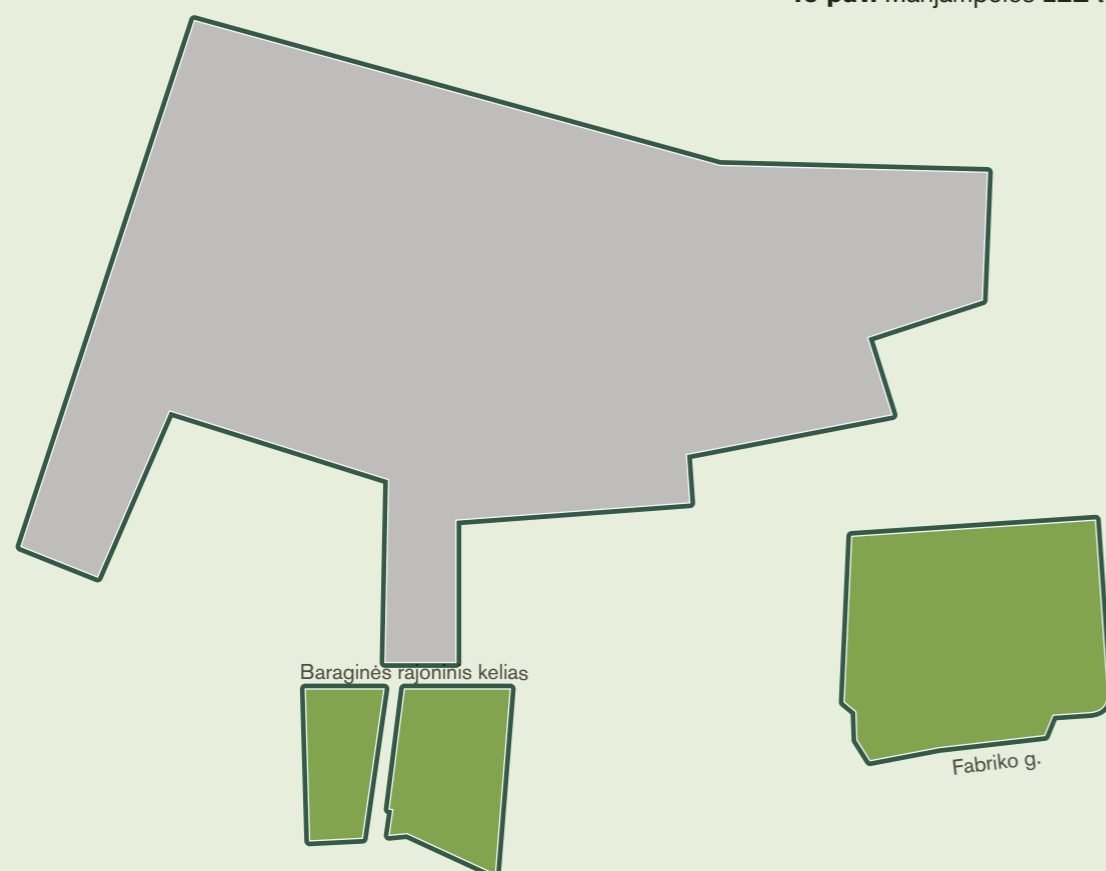
nepritaikyti, todėl jau dabar būtina įrengti papildomą jungtį.

Įgyvendinus likusios laisvos teritorijos infrastruktūros vystymo darbus, Panevėžio LEZ investuotojams pasiūlytų 18 ha visiškai išvystyto ploto.

Panevėžio LEZ teritorija

Įstatyme numatytas plotas, ha	47
Infrastruktūrai, apsaugos zonoms skirta teritorija, ha	13
Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms, ha	16
Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą, ha	18

13 pav. Marijampolės LEZ teritorija

12 pav. Panevėžio LEZ teritorija

Legenda

- LEZ riba
- Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms
- Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą

4.5. Marijampolės LEZ

Marijampolės LEZ subnuomojus didįjį 65 ha visiškai išvystytą sklypą Danijos langų gamintojai UAB „Dovista“, sklypą pasiūla sumažėjo iki 13 ha laisvo ploto. 2018 m. lapkričio 11 d. įsigaliojo naujos Marijampolės LEZ teritorijos ribos, likęs laisvas plotas suformuotas trijuose sklypuose miesto

ir rajono teritorijose. Šiuose sklypuose neįrengta ūkinei veiklai būtina infrastruktūra.

Įgyvendinus likusios laisvos teritorijos infrastruktūros vystymo darbus, Marijampolės LEZ investuotojams pasiūlytų 13 ha visiškai išvystyto ploto.

Marijampolės LEZ teritorija

Įstatyme numatytas plotas, ha	78
Infrastruktūrai, apsaugos zonoms skirta teritorija, ha	0
Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms, ha	65
Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą, ha	13

Legenda

- LEZ riba
- Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms
- Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą

4.6. Kėdainių LEZ

Kėdainių LEZ galima suformuoti 10–12 įvairaus dydžio sklypų. Vystytinuose sklypuose būtina sutvarkyti reljefą, saugotinus medžius, melioracijos sistemą, iki dalies sklypų atvesti dujotiekį, rekonstruoti kelią ir padidinti elektros galią.

Įgyvendinus minėtus infrastruktūrinius elementus, Kėdainių LEZ investuotojams galės pasiūlyti 80 ha visiškai išvystytų sklypų, iš kurių dauguma yra taisyklingos formos.

Kėdainių LEZ teritorija

Įstatyme numatytas plotas, ha	131
Infrastruktūrai, apsaugos zonoms skirta teritorija, ha	38
Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms, ha	13
Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą, ha	80

14 pav. Kėdainių LEZ teritorija

Legenda

- LEZ riba
- Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms
- Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą
- - - Sklypo riba

4.7. Akmenės LEZ

Akmenės LEZ teritorija išsidėsčiusi keliuose vietovėse – Naujojoje Akmenėje ir Akmenės rajone. Po sėkmingos didžiosios LEZ dalies (61 ha) Akmenės rajone subnuomos Akmenės LEZ liko 17 ha vystytinas plotas Naujosios Akmenės LEZ dalyje. Akmenės rajono savivaldybė jau parengė visus techninius dokumentus šiai teritorijai visiškai išvystyti. Taip pat iš įstatyme numatyto LEZ ploto dar 7 ha teritorijos ribos nėra nustatytos, todėl investuotojams jos kol kas negalima pasiūlyti.

Įgyvendinus techniniuose dokumentuose numatytos infrastruktūros plėtrą ir pasirinkus likusios teritorijos vietą bei ten įrengus visą infrastruktūrą, investuotojams Akmenės LEZ galėtų pasiūlyti 24 ha laisvo visiškai išvystyto ploto.

Akmenės LEZ teritorija

Įstatyme numatytas plotas, ha	99
Infrastruktūrai, apsaugos zonoms skirta teritorija, ha	14
Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms, ha	61
Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą, ha	24

15 pav. Akmenės LEZ teritorija

Legenda

- LEZ riba
- Subnuomojamas ir rezervuotas plotas įmonėms
- Vystytinas laisvas LEZ plotas, kuriam reikia papildomų investicijų į infrastruktūrą

4.8. Ar užteks erdvės ateities investicijoms?

Pastarieji keleri metai buvo itin sėkmingi pritraukiant investuotojus į Lietuvos LEZ, todėl gerokai sumažėjo sklypų pasiūla. Pagal paskutinių metų tendencijas vienas svarbiausių kriterijų pasirenkant sklypą veiklai vykdyti yra išvystyta infrastruktūra. Deja, išsami analizė parodė, kad LEZ teritorijose didelė dalis likusių laisvų sklypų nėra visiškai išvystyti. Vystytini sklypai, kurių infrastruktūrai reikia papildomų investicijų, mažiau patrauklūs, jie pasirenkami tik tada, kai alternatyvios vietos savo patrauklumu nusileidžia kitose svarbiose srityse. Todėl siekiant skatinti gamybą šalyje, pritraukiant dar daugiau užsienio investicijų ir užtikrinant vietos investuotojų plėtrą, reikia didinti investicijoms tinkamų sklypų pasiūlą.

Kai kurios LEZ, net ir visiškai išvystčius infrastruktūrą, negalės investuotojams pasiūlyti tinkamo dydžio jų poreikius atitinkančių sklypų. Kadangi paskutinių metų tendencijos parodė vis augantį didesnio ploto sklypų poreikį, ieškomi sklypai, kurių plotas vis dažniau siekia 10–15 ha, 30–35 ha ar net 70–100 ha.

Todėl, norint sulaukti investicijų ir ateityje, būtina ir toliau plėtoti LEZ teritorijas, tiek vystant esamų sklypų infrastruktūrą, tiek plečiant LEZ teritorijų ribas, taip užtikrinant didesnių sklypų pasiūlą.

VšĮ „Investuok Lietuvoje“ vertinimu, iš įstatymuose numatyto 1 433 ha visų LEZ bendro ploto 575 ha yra vystytinas laisvas plotas, kuris, įgyvendinus infrastruktūros plėtros projektus, taptų patrauklus ir jį būtų galima siūlyti tiek užsienio, tiek vietos investuotojams.

16 pav. Apibendrinti visų LEZ teritorijų ploto duomenys

527^{ha}

LEZ teritorijos dalis skirta bendroms ir kitoms reikmėms*

331^{ha}

Subnuomotas ir rezervuotas plotas įmonėms

1 433^{ha}
Bendras visų LEZ plotas

575^{ha}

Vystytinas laisvas LEZ plotas

Kauno LEZ	187 ha
Klaipėdos LEZ	159 ha
Šiaulių LEZ	94 ha
Panevėžio LEZ	18 ha
Marijampolės LEZ	13 ha
Kėdainių LEZ	80 ha
Akmenės LEZ	24 ha
Iš viso	575 ha

*Apima ir Kauno LEZ dalį Kruonyje (75 ha), kitoms reikmėms svarstomą rezervuoti teritoriją Kauno LEZ (112 ha) ir Klaipėdos LEZ dalį, kurios ribos nėra nustatytos (118 ha).

Ar LEZ naudingos šaliai?

5

5.1. Sąnaudų naudos analizė

Socialinė ir ekonominė sąnaudų ir naudos analizė (toliau – SNA) atskleidžia projektų poveikį šalies ekonominei gerovei. Nagrinėjant viešąją infrastruktūrą verslui (pvz., LEZ) orientuojamasi į tikslią tokių investicijų grupę – verslą.

Remiantis patvirtintomis SNA metodologijomis, šalys gali įvertinti, ar tam tikros viešosios investicijos yra naudingos – ar gauta / potenciali nauda viršija patirtas / potencialias sąnaudas. Dažniausiai ši priemonė naudojama siekiant palyginti keleto investicinių projektų naudą ir sąnaudas

ir pagal tai spręsti, kur palankiausia nukreipti viešąsias investicijas. Tą pačią metodologiją galima taikyti ir analizuojant tam tikrų jau atliktų investicijų naudingumą, todėl ji pasitelkiama ir nagrinėjant LEZ infrastruktūros vystymo naudą.

5.1.1. Nauda

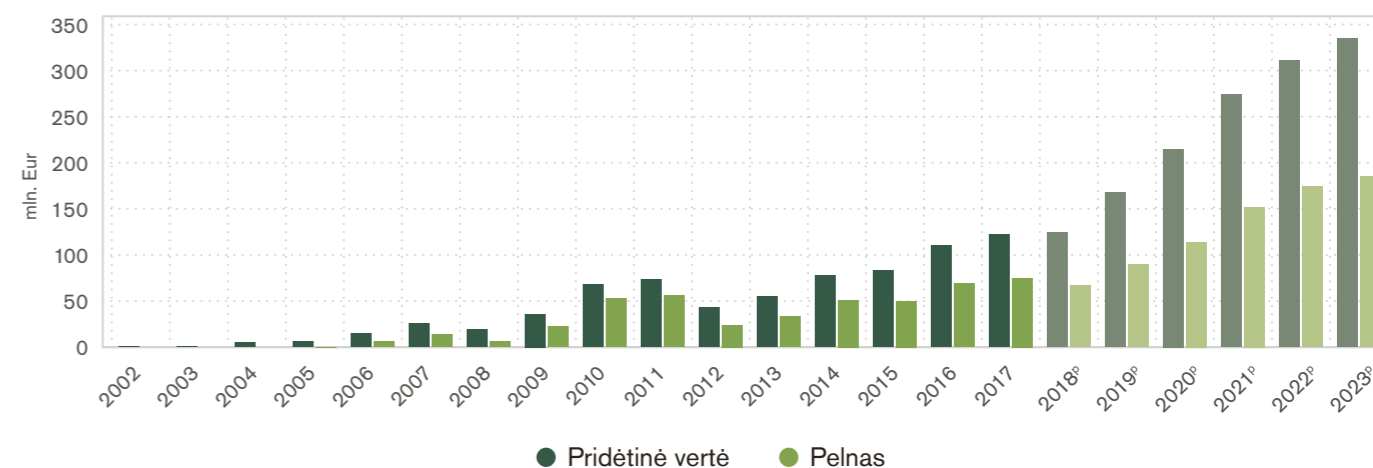
Remiantis Centrinės projektų valdymo agentūros metodologija, viešosios infrastruktūros nauda matuojama pagal tokios infrastruktūros lemiamą poveikį šalyje sukuriama pridėtinei vertei¹³. Europos Komisijos gairėse verslo plėtros naudą rekomenduojama matuoti pagal infrastruktūros poveikį įmonių pelnui¹⁴.

Remiantis skaičiavimais pagal LEZ įmonių finansinėse ataskaitose ir TDS pateiktus duomenis, nuo 2002 m. LEZ įmonės sukūrė 1,11 mlrd. Eur pridėtinės vertės ir nuo 2005 m.¹⁵ gavo 589 mln. Eur pelno¹⁶. Būtina atsižvelgti į tai, kad kai kurios įmonės Lietuvoje būtų vykdžiusios veiklą ir be LEZ taikomų lengvatų¹⁷. Tokiu atveju

skaičiuojama, kad LEZ įtaka šiems rezultatams buvo atitinkamai 740 mln. Eur ir 460 mln. Eur¹⁸.

Prognozuojama, kad suminiai metiniai LEZ įmonių veiklos rodikliai ateityje smarkiai stiebsis į viršų dėl per pastaruosius porą metų pritrauktų didelių investicinių projektų. Potencialių investuotojų, kurie dar nėra patvirtinę savo sprendimo, rezultatų prognozės į skaičiavimus neįtrauktos.

17 pav. LEZ įmonių kuriama nauda, vertinant tik tą dalį, kuriai lemiamą įtaką darė LEZ

Šaltinis: istoriniai duomenys – LEZ įmonių finansinės ataskaitos; prognozės – VšĮ „Investuok Lietuvoje“ vertinimas.

¹³ Metodikos ir modelio, skirto įvertinti investicijų, finansuojamų Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Lietuvos nacionalinio biudžeto lėšomis, socialinį ekonominį poveikį, sukūrimas, 2014 m., „BGI Consulting“ ir „CSIL Milano“.

¹⁴ Guide to Cost-benefit Analysis of Investment Projects Economic appraisal tool for Cohesion Policy 2014–2020, 2014 m., Europos Komisija.

¹⁵ Iki 2005 m. nėra duomenų.

¹⁶ VšĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai. Remiantis EK gairėmis, skaičiuojamas pelnas prieš palūkanas, mokesčius, nusidėvėjimą ir amortizaciją.

¹⁷ Daugiau apie LEZ įtaką žr. 1 priede.

¹⁸ VšĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai, remiantis LEZ įmonių ir VB apklausa bei vadovaujantis įstaigos patirtimi.

5.1.2. Sąnaudos

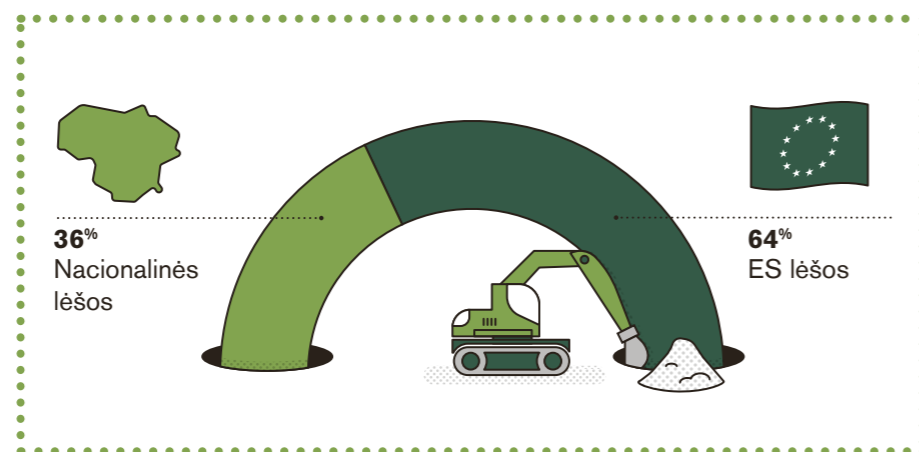
Nagrinėjant sąnaudas, būtina įvertinti išlaidas, skirtas teritorijoms parengti. Daugiausia finansinių išteklių skiriama teritorijai vystyti – susisiekimo, telekomunikacijos, vandens tiekimo, buitinių nuotekų, paviršinio vandens surinkimo, elektros, dujų ir šilumos trasų infrastruktūrai įrengti. Kai kada dar tenka išpirkti teritorijoje esančius privačius sklypus.

Galimas triukšmo ir spūsčių poveikis, kuris gali būti įvertinamas pinigine išraiška ir priskiriamas prie sąnaudų, į šią analizę neįtraukiamas, nes LEZ teritorijų infrastruktūra sutvarkoma taip, kad turėtų mažiausią poveikį spūstims ir triukšmui aplinkinėse teritorijose. Atskirais atvejais kelio atkarpų aplinkinėse teritorijose tvarkymas gali net pagerinti gyventojų susisiekimą. Neigiamas taršos poveikis šioje analizėje vertinamas pagal LEZ įmonių sumokamus taršos mokesčius.

Iki 2017 m. viešosios išlaidos infrastruktūrai vystyti ir žemės paėmimui visuomenės poreikiams siekė 69 mln. Eur¹⁹. Didžioji dalis šių išlaidų patirta 2009–2017 m., Lietuvai pasinaudojus galimybe didžiąją dalį išlaidų finansuoti ES lėšomis. Per visą laikotarpį ES lėšos sudarė 64 proc. viešųjų LEZ infrastruktūros vystymo išlaidų.

LEZ įmonių neigiamas taršos poveikis nuo 2012 iki 2017 metų įvertintas 0,2 mln. Eur²⁰.

18 pav. LEZ vystymo finansavimo šaltiniai iki 2017 m.

Šaltinis: VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai, remiantis savivaldybių duomenimis ir projektų paraiškoms ES finansavimui, 2018 m.

5.1.3. Naudos ir sąnaudų santykis

Atsižvelgiant į likusią vidutinę naudingą infrastruktūros gyvavimo trukmę, analizė atliekama 2002–2043 metų laikotarpiu. Tiek naudos, tiek sąnaudų dabartinė vertė skaičiuojama taikant 7,4 proc. socialinę diskonto normą²¹.

Apibendrinus rezultatus, nauda, kuri prilyginama įmonių kuriamai pridėtinei vertei, 47 kartus viršija patirtas sąnaudas. Vertinant įmonių pelną, nauda viršija sąnaudas 26 kartus²².

1 lentelė. Dabartinė (2018 m.) naudos ir sąnaudų 2002–2043 metais vertė ir jų santykis

	Vertinant pridėtinę vertę	Vertinant įmonių pelną
Nauda	5,7 mlrd. Eur	3,2 mlrd. Eur
Sąnaudos	0,12 mlrd. Eur	0,12 mlrd. Eur
Santykis	47	26

Šaltinis: VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai ir projekcijos remiantis aktualia informacija iš savivaldybių, ES paramos portalų, „Sodros“ duomenų, įmonių finansinių ataskaitų ir TDS.

Taigi, tiek vertinant naudą pagal kurią pridėtinę vertę, tiek pagal įmonių pelną, socialinė ir ekonominė nauda gerokai pranoksta susijusias sąnaudas. Todėl galima vienareikšmiškai teigti, kad LEZ yra naudingos.

...

¹⁹ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai, remiantis savivaldybių pateikta informacija ir projektų paraiškoms ES finansavimui gauti.

²⁰ Remiantis TDS duomenimis apie įmonių taršos mokestį; vertinamas tik tų įmonių, kurių apsisprendimą kurti Lietuvoje lėmė LEZ, mokestis; mokesčių dydis iki 2012 m. nežinomas.

²¹ Išsamesnė informacija apie analizės laikotarpį ir diskonto normą pateikta 1 priede.

²² VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai ir projekcijos, remiantis aktualia informacija, gauta iš savivaldybių, ES paramos portalų, „Sodros“ duomenų ir įmonių finansinių ataskaitų. Atkreipiamas dėmesys, kad šioje analizėje nevertinama sprendimo kurti LEZ nepriėmusių investuotojų potenciali nauda. Todėl įtraukiamos tik numatytos išlaidos įsipareigojimams esantiems investuotojams įvykdyti.

5.2. LEZ poveikis viešiesiems finansams

Investicijų poveikio viešiesiems finansams analizė labai skiriasi nuo nagrinėtos SNA, tačiau tai taip pat svarbi priemonė, kurią taikant

vertinamas tam tikrų investicijų / lengvatų poveikis valdžios sektoriaus pajamoms ir išlaidoms, ypatingą dėmesį skiriant mokamiems mokesčiams.

5.2.1. Valdžios sektoriaus pajamos

Valdžios sektoriaus pajamos – tai visų LEZ įmonių ir jų darbuotojų mokami mokesčiai:

- su darbo santykiais susiję mokesčiai, t. y. socialinio draudimo (toliau – „Sodra“) įmokos ir gyventojų pajamų mokestis (toliau – GPM);
- pelno mokestis (pelno lengvatos terminas ir apimtis riboti);

Trūkstant duomenų apie maito mokesčius, jie neįtraukiami į šią analizę. Vis dėlto šalies mastu jie lemia nereikšmingą dalį visų valdžios sektoriaus pajamų, todėl galutiniams

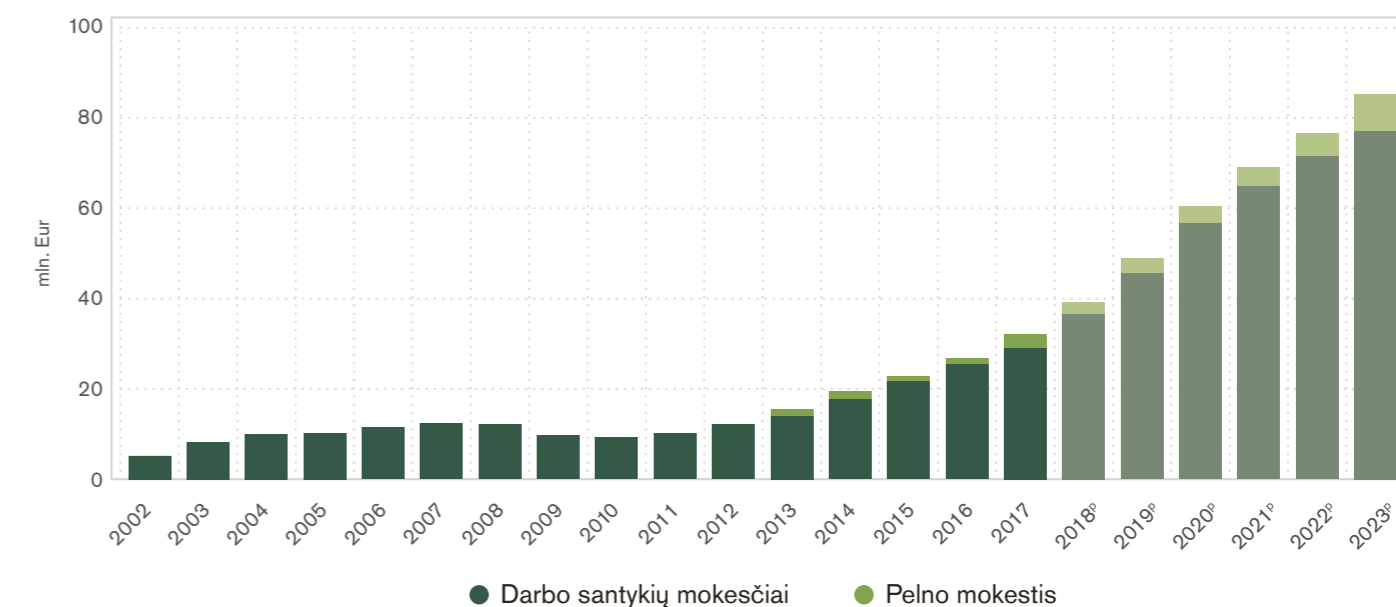
rezultatams, tikėtina, šie mokesčiai nedarytų lemiamos įtakos. Kitos rinkliavos ir mokesčiai, kuriuos sumoka LEZ įmonės, irgi palyginti nereikšmingi, todėl analizėje nenagrinėjami.

Įmonių sumokami pridėtinės vertės mokesčiai (toliau – PVM), net jeigu ir nesusigrąžinami, nevertinami, nes tai yra galutinio vartojimo apmokestinimas, o LEZ įmonės tiesiogiai nelemia augančio gyventojų vartojimo²³.

2002–2017 m. LEZ įmonės ir jų darbuotojai iš viso sumokėjo 218 mln. Eur su darbo santykiais susijusių mokesčių²⁴. 2013–2017 m. jos papildomai sumokėjo 9 mln. Eur pelno mokesčio²⁵.

2017 m. pabaigoje LEZ įmonių ir VB darbuotojų skaičius siekė apie 5 tūkstančius. Tačiau pastaruoju metu sprendimą įsikurti LEZ priėmusios įmonės per ateinančius 5 metus šį skaičių gali padvigubinti, todėl gerokai išaugs ir su darbo santykiais susiję mokesčiai. Surenkamas pelno mokestis taip pat didės, nes vis daugiau įmonių nebegalios nulinis pelno mokesčio tarifas, o kai kurios įmonės jau pradėjo arba tuoj pradės mokėti visą pelno mokesčio tarifą.

19 pav. LEZ įmonių ir darbuotojų mokesčiai

Šaltinis: istoriniai duomenys – „Sodra“ ir TDS; prognozės – VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ vertinimas atsižvelgiant į LEZ įmonių įdarbinimo planus ir darbo užmokesčio kitimo tendencijas.

...

²³ PVM vertinamas skaičiuojant visą poveikį dėl augančio LEZ įmonių ir kitų vertės grandinės dalyvių darbuotojų perkamosios galios.

²⁴ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai, remiantis VMI ir „Sodros“ duomenimis.

²⁵ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai, remiantis TDS duomenimis. Nėra duomenų apie pelno mokestį iki 2013 metų, bet, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ ekspertiniu vertinimu, suma neturėtų būti reikšminga, nes daugeliui LEZ įmonių tuo metu dar galiojo nulinis pelno mokesčio tarifas.

5.2.2. Viešosios išlaidos

Šiame poskyryje nagrinėjamos viešosios išlaidos, patirtos išperkant žemes, vystant LEZ teritorijas ir teikiant paskatas ten įsikūrusioms įmonėms.

Į šią sumą neįtraukiama:

- negautos biudžeto lėšos dėl NT ir pelno mokesčių lengvatų. Šios lėšos atspindi vertinant grynąjį neigiamą poveikį (5.2.3 poskyris „Visas grynas poveikis“);
- išlaidos zonų viešajam administravimui. Šios išlaidos sunkiai įvertinamos ir bendrame kontekste nelabai reikšmingos;

- infrastruktūros priežiūros išlaidos. Dažniausiai infrastruktūros naudojimas yra apmokestinamas, o jų priežiūros išlaidas atsveria susijusios pajamos. Tarp negeneruojančios pajamų infrastruktūros galima paminėti kelius, bet bendrame kontekste kelių priežiūra nelemia itin didelių viešųjų išlaidų.

Kaip jau buvo rašyta SNA dalyje, iki 2017 m. viešosios išlaidos infrastruktūrai vystyti ir sklypams išpirkti siekė 69 mln. Eur (64 proc. sudarė ES lėšos).

Papildomos viešosios išlaidos buvo patiriamos LEZ įmonėms dalyvaujant programose, skirtose gamybai modernizuoti ir produktyvumui didinti²⁶, moksliniams tyrimams ir tiriamajai veiklai skatinti²⁷, darbuotojams ugdyti²⁸ ir kt. Bendra paskatų suma iki 2017 m. LEZ įmonėms siekė 20 mln. Eur. 80 proc. šių viešųjų išlaidų buvo finansuota ES struktūrinių fondų lėšomis.

Apibendrinant, iki 2017 m. pabaigos visos viešosios išlaidos LEZ siekė 89 mln. Eur, iš kurių 68 proc. buvo finansuota ES lėšomis.

20 pav. Viešųjų išlaidų LEZ finansavimo šaltiniai iki 2017 m.

Šaltinis: VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai, remiantis ES projektų finansavimo paraiškėmis, Konkurencijos tarybos duomenų baze, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ duomenimis.

5.2.3. Visas grynas poveikis

Lyginant aprašytas valdžios sektoriaus pajamas ir viešąsias išlaidas, būtų nagrinėjamas tik tiesioginis LEZ poveikis. Siekiant tikslesnio rezultato, šioje analizėje vertinamas ir visas grynas poveikis.

Vertinant visą grynąjį poveikį, LEZ įmonių rezultatai ir viešosios išlaidos, skirtos jų skatinimui, koreguojami atsižvelgiant į LEZ įtaką įmonių veiklos apimtims ir į LEZ įmonių galimai keliamą konkurenciją kitiems vietos verslams. Papildomai atsižvelgiama ir

į tai, kad mokesčius moka ne tik LEZ įmonės, bet ir jų tiekėjai bei kiti vertės grandinės dalyviai, t. y. įvertinamas multiplikatoriaus efektas.

Pavyzdžiui, vertinant visą grynąjį LEZ poveikį darbuotojų skaičiui Lietuvoje,

tiesiogiai sukurtų darbo vietų skaičius koreguojamas atsižvelgiant į tai, kad:

- dalis darbo vietų būtų sukurta neatsižvelgiant į LEZ vystymą;
- LEZ įmonės, samdydamos darbuotojus, didina konkurenciją dėl žmogiškųjų išteklių;
- LEZ teritorijoje besikuriančios į vietos rinką orientuotos įmonės mažina kai kurių kitų vietos verslų plėtros galimybes (didina konkurenciją dėl rinkos);
- LEZ teritorijoje besikuriantys verslai bent dalį tarpinių prekių

ir ilgalaikio turto perka iš vietinių tiekėjų, o jų darbuotojai dalį savo grynąjį pajamų išleidžia pirkdami vietinę produkciją ir paslaugas, taip sudarydami sąlygas multiplikatoriaus efektui.

Panašus koregavimas taikomas ir vertinant grynąjį LEZ poveikį mokesčiams. Skaičiuojami tik tų įmonių, kurios veiklą Lietuvoje pradėjo arba plėtė dėl LEZ, sumokami mokesčiai.

Skaičiuojant visą grynąjį poveikį įtraukiamos ir negautos biudžeto lėšos dėl NT ir pelno mokesčių lengvatų.

Jos vertinamos tik tų įmonių, kurios bent dalį esamų veiklos apimčių būtų pasiekusios, neatsižvelgiant į tai, ar būtų įkurtos LEZ.

Pajamų ir išlaidų dabartinė vertė skaičiuojama taikant 6,4 proc. finansinę diskonto normą (reali 4 proc. finansinė diskonto norma koreguojama atsižvelgiant į inžinerinių statinių kainų svyravimus).

Metodiniai finansinio poveikio vertinimo aspektai plačiau aprašyti ataskaitos 2 priede.

5.2.4. Poveikio viešiesiems finansams apibendrinimas

Jau iki 2017 m. gautų valdžios sektoriaus pajamų vertė gerokai pranoksta patirtas viešąsias išlaidas, tačiau jų santykis dar labiau išauga vertinant visą analizės laikotarpį, nes didelė išlaidų dalis vystant nagrinėjamas LEZ teritorijas jau patirta, tačiau didžioji dalis teigiamo poveikio laukia ateityje. Viso analizės laikotarpio visa grynoji teigiamo poveikio vertė 6,6 karto pranoksta susijusių išlaidų vertę.

2 lentelė. Pajamų ir išlaidų bei netekčių dabartinė (2018 m.) vertė

	mln. Eur	Tiesioginis poveikis		Visas grynas poveikis	
		iki 2017 m.	iki 2043 m.	iki 2017 m.	iki 2043 m.
Įmonių ir darbuotojų mokesčiai	356	1 773	213	1 509	
Išlaidos, negautos biudžeto lėšos	132	184	159	228	
iš kurių	Investicijos į LEZ vystymą	105	114	105	114
	Paskatos LEZ įmonėms	27	70	25	67
	NT ir pelno mokesčio lengvata	0	0	29	47
Pajamos	2,7	9,6	1,3	6,6	
Išlaidos					

Šaltinis: VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ skaičiavimai ir projekcijos, remiantis aktualia informacija iš savivaldybių, ES paramos portalų, „Sodros“, TDS duomenų ir įmonių finansinių ataskaitų.

²⁶ ES paramos priemonės „Lyderis LT“, „Procesas LT“.

²⁷ ES paramos priemonė „Intelektas LT“.

²⁸ Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“.

Išvados ir pasiūlymai

Išvados

Bendri visų LEZ rodikliai rodo, kad jos reikšmingai prisidėjo skatinant gamybą ir pritraukiant užsienio investicijas. 2017 m. pabaigoje zonų teritorijose ūkinę komercinę veiklą vykdė 52 įmonės, kuriose dirbo apie 5 000 darbuotojų. Pastaraisiais metais į zonas pritraukti investuotojai per ateinančius 5 metus darbuotojų skaičių veikiausiai padvigubins.

LEZ taip pat teigiamai veikia šalies prekybos balansą, o LEZ įmonės perka itin daug žaliavų ir paslaugų iš kitų vietos verslų, taip dar labiau skatinamos šalies ūkio augimą.

Be to, analizė parodė, kad LEZ naudingos tiek ekonomine prasme, tiek nagrinėjant jų poveikį viešiesiems finansams. Skaičiuojama, kad LEZ teigiamas poveikis viešiesiems finansams per 2002–2043 m. analizės laikotarpį 6,6 karto pranoks viešąsias investicijas ir negautus mokesčius dėl taikomų lengvatų.

Išsamiai išnagrinėjus sklypų pasiūlą paaiškėjo, kad nors bendras visų LEZ plotas palyginti didelis, investuotojų poreikius atitinkančių sklypų su išvystyta infrastruktūra nepakanka.

Pasiūlymai

Vystyti esamų LEZ infrastruktūrą.

Taip būtų užtikrinta apie 575 ha visiškai išvystyto ploto investuotojams. Tam turi būti parengti infrastruktūros finansavimo modeliai, sukuriant papildomas priemones infrastruktūrai finansuoti.

Plėsti LEZ teritorijas.

Paskutinių metų praktika rodo, kad didiesiems potencialiems investuotojams reikia vis didesnių sklypų, kartais siekiančių ir 70 ar net 100 ha plotą, todėl būtina jau dabar galvoti ne tik apie esamų LEZ teritorijų vystymą, bet ir kai kurių LEZ ribų plėtimą, užtikrinant investuotojų poreikius.

Mažinti atotrūkį tarp reikiamos kvalifikacijos specialistų paklausos ir pasiūlos.

Siekiant atsižvelgti į investuotojų lūkesčius, studijų programų, profesinio mokymo programų ir modulių pasiūlos įvairovė regione turi atitikti patvirtintas regionines ekonominės specializacijos kryptis ir daugumai LEZ teritorijose veikiančių pramonės įmonių aktualias kompetencijas. Įmonių poreikiai, susiję su konkrečiomis specialistų kompetencijomis, LEZ VB turėtų būti konsoliduojami ir struktūrizuoti perduodami švietimo įstaigoms. Taip pat LEZ įmonės turėtų būti skatinamos aktyviau įsitraukti į profesinių mokyklų valdymą ir praktinių gebėjimų ugdymą organizuojant kokybiškas praktikas bei vykdant pameistrystės programas.

•••

²⁹ Remiantis 2010–2018 metais Lietuvoje vykdytų užsienio investuotojų plyno lauko gamybos projektų apklausos duomenimis, fDi Markets.

Priedai

1 priedas. Sąnaudų ir naudos analizės metodologiniai aspektai

Šiame priede pateikiami anksčiau neaptarti metodologiniai SNA aspektai.

Darbo vietų kūrimo nauda

Verslo subjektams žmonių įdarbinimas lemia augančias sąnaudas, todėl pagal sąnaudų ir naudos analizę darbo vietų kūrimas nelaikomas nauda.

LEZ įtaka ten veikiančioms įmonėms

Dalis LEZ teritorijoje įsikūrusių įmonių ūkinę veiklą Lietuvoje būtų vykdžiusios neatsižvelgiant į LEZ. Kai kurios jų vykdė dar prieš LEZ teritorijų įsteigimą. Tokių įmonių veiklos rezultatai nėra išskirtinai LEZ nuopelnas. Kita vertus, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ patirtis rodo, kad didiesiems 2016–2017 metų užsienio investuotojų gamybos projektams išvystyti LEZ teritorijų buvimas buvo lemiamas jų apsisprendimo rinktis Lietuvą veiksnys.

Siekiant įvertinti, kokią dalį atskirų įmonių veiklos rezultatų lėmė LEZ, šis klausimas buvo užduotas visoms LEZ įmonėms. Papildomai buvo konsultuotasi su visų LEZ VB ir atsižvelgta į VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ patirtį pritraukiant gamybos projektus į LEZ teritorijas.

Kiekvienai įmonei priskirta skirtinga LEZ įtakos vertė. Agreguotos LEZ įtakos vertės skirtingiems parametrams nesutampa ir kinta laikui bėgant. Keli LEZ įtakos įverčių pavyzdžiai:

- darbuotojų skaičiui 2017 metais – 59 proc.;
- LEZ įmonių ir jų darbuotojų mokesčiams iki 2017 metų – 54 proc.

Mokesčiai ir finansinės įmonių paskatos nenagrinėjami

Viena iš paskatų įmonėms investuoti LEZ teritorijose yra galimybė gauti nekilnojamojo turto ir pelno mokesčio lengvatas. Papildomai įmonių plėtra gali būti skatinama subsidijomis. Savo ruožtu naujų įmonių kūrimasis teigiamai veikia valdžios sektoriaus finansus per kitus sumokamus mokesčius. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad pagal SNA metodologines gaires mokesčiai ir subsidijos sąnaudų ir naudos analizėje nenagrinėjami. Šie pinigų pervedimai nekuria realios ekonominės naudos ir nelemia sąnaudų, nes tai viso labo finansinių išteklių perleidimas iš vienos visuomenės grupės kitai.

Alternatyvos

SNA paprastai nagrinėjamos kelios alternatyvos siekiant išrinkti tą, kurios sąnaudų ir naudos santykis yra patraukliausias. Šiuo atveju analizė didele dalimi orientuota į praeities rezultatų vertinimą žinant faktinius duomenis, todėl nagrinėti kitas investicijų pritraukimo alternatyvas netikslinga.

Nagrinėjamas laikotarpis

Pirmieji LEZ buvo įsteigti 1996 metais, tačiau reikšmingų investicijų į infrastruktūrą dar kurį laiką nesulaukta, o pirmosios įmonės teritorijose pradėjo kurtis tik 2002 metais. Atsižvelgiant į tai buvo nuspręsta analizės pradžia pasirinkti 2002 metus.

Analizuojant investicijas į infrastruktūrą, analizės laikotarpis parenkamas atsižvelgiant į naudingą infrastruktūros gyvavimo laikotarpį ir paprastai svyruoja nuo 20 iki 30 metų. Kadangi LEZ vystymas apima didžiąją dalį infrastruktūros tipų (nuo energetikos iki transporto), o dalyje LEZ teritorijų infrastruktūra dar tik įrenginama, nuspręsta analizės laikotarpį pratęsti iki 2043 metų (po 25 metų, skaičiuojant nuo 2018 metų).

Diskontavimas

Pagal SNA metodologiją, planuojant investicinių projektų pajamas ir sąnaudas, paprastai naudojamos pastovios kainos, neatsižvelgiant į infliacijos poveikį. Todėl matuojant sąnaudų ir naudų vertes, rekomenduojama taikyti 5 proc. realią socialinę diskonto normą (toliau – SDN). Tačiau šioje analizėje pasitelkiama daug praeities duomenų, kurie pateikiami to meto kainomis. Todėl diskonto norma papildomai koreguojama atsižvelgiant į inžinerinių statinių statybos kainos vidutinį metinį augimo tempą (angl. compound annual growth rate, CAGR). Kadangi didžioji dalis investicijų į infrastruktūrą buvo atliktos 2007–2013 metų ES finansavimo laikotarpiu, nuspręsta nagrinėti augimo tempą nuo 2006 metų pabaigos. 2006–2017 metais šis tempas buvo lygus 2,3 proc. Po korekcijos SDN prilyginame 6,2 proc.:

$$SDN = (1+5 \text{ proc.}) \times (1+2,3 \text{ proc.}) - 1 = 7,4 \text{ proc.}$$

Ateities projekcijos

Nors didelė išlaidų dalis vystant infrastruktūrą jau patirtos, kai kurie darbai dar vykdomi arba planuojami, todėl lėšų reikės ateityje. Tokios viešosios lėšos planuojamos pagal jau patvirtintas ES finansavimo paraiškas arba savivaldybių pateiktą informaciją.

Jau veikiančių įmonių generuojamas pelnas ir kuriama pridėtinė vertė ateityje projektuojama veiklos parametrus indeksuojant pagal nominalaus BVP augimo prognozes, papildomai atsižvelgiant į įdarbinimo planus.

Besikuriančių įmonių ateities veiklos rezultatai numatomi atsižvelgiant į planuojamas investicijas į ilgalaikį turtą ir darbo vietų planus. Darbo sąnaudos skaičiuojamos planuojamą darbuotojų skaičių dauginant iš prognozuojamos vieno darbuotojo darbo kainos. Nusidėvėjimas projektuojamas atsižvelgiant į vidutinį LEZ įmonių ilgalaikio turto ir nusidėvėjimo santykį, o pelnas skaičiuojamas tikintis 9 proc. nuosavo kapitalo grąžos. Nuosavo kapitalo grąžos vertinimo principai plačiau aprašyti 2016 m. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ leidinyje „Investicijų grąža“.

Informacijos šaltiniai

Įmonių investicijų ir įdarbinimo planai imami iš LEZ įmonių ir VB pateiktų užpildytų duomenų formų arba remiamasi vieša informacija, pateikta žiniasklaidos šaltiniuose.

Įmonių pelnas skaičiuojamas prieš nusidėvėjimo ir amortizacijos sąnaudas. Kuriama pridėtinė vertė skaičiuojama sumuojant išlaidas darbuotojams, nusidėvėjimą ir amortizaciją bei pelną prieš apmokestinimą. Darbo sąnaudos skaičiuojamos pagal „Sodros“ duomenis.

Atkreiptinas dėmesys, kad mažos įmonės Registrų centrui ne visada pateikia analizei svarbias finansines ataskaitas. Tokiu atveju nusidėvėjimas ir pelnas analizėje prilyginami nuliui, tačiau mažų įmonių veiklos rezultatai nėra itin reikšmingi visų LEZ įmonių kontekste.

2 priedas. Poveikio viešiesiems finansams metodologiniai aspektai

Šiame priede pateikiami anksčiau neaptarti metodologiniai poveikio viešiesiems finansams vertinimo aspektai.

Netiesioginis poveikis, kuris nevertinamas

- Bedarbio pašalpos.** Bedarbiui įsidarbinus LEZ įmonėje, Valstybinio socialinio draudimo fondas sutaupo nemokėdamas jam pašalpos. Tačiau nėra pagrindo manyti, jog reikšminga dalis tokių bedarbių nesugebėtų galiausiai darbo rasti kitur. Todėl potencialus teigiamas poveikis dėl mažesnių bedarbių pašalpų nevertinamas.
- Išlaidos viešajai infrastruktūrai, paslaugoms ir socialinėms garantijoms.** Darbo vietų kūrimas LEZ įmonėse prisideda prie bendro šalies gyventojų užimtumo didinimo, emigracijos srauto mažėjimo, reemigracijos ir imigracijos augimo. Daugiau gyventojų reikia mokslo, sveikatos įstaigų ir kitos viešosios infrastruktūros. Taip pat didėja ugdymo, sveikatos ir kitų viešųjų paslaugų bei socialinių garantijų užtikrinimui skiriamos lėšos. Šių augančių poreikių nagrinėjimas neįtraukiamas į šią analizę.

Visas grynasis poveikis. Formulė.

LEZ darbo vietų kūrimo poveikis skaičiuojamas pagal formulę:

$$VGP = TP \times (1 - BD) \times (1 - PSL) \times KPVR \times \text{Multiplikatorius},$$

kai:

VGP – visas grynasis poveikis,
TP – tiesioginis poveikis,
BD – bereikšmė dalis,
PSL – poslinkis,
KPVR – koregavimas dėl pardavimų vietinėje rinkoje.

Bereikšmė dalis

Šis įvertis nustatytas remiantis LEZ įtaka ten veikiančių įmonių apimtims (plačiau apie LEZ įtakos vertinimą žr. 1 priede).

Poslinkis

Poslinkis prilyginamas 30 proc., atsižvelgiant į Europos Komisijos vykdytą tyrimą apie struktūrinių fondų įtaką darbo vietų kūrimui³⁰. Kad dėl naujai kuriamų darbo vietų išaugtų užimtų gyventojų skaičius, nebūtina, jog LEZ įmonės samdytų bedarbius arba kitų šalių gyventojus. Net jeigu darbuotojais tampa iki tol buvę užimti gyventojai, pastarųjų vietą gali užimti kiti asmenys ir t. t., kol galiausiai dalį procese atsiradusių laisvų darbo vietų užima imigrantai, iki tol buvę bedarbiai arba aktyviai darbo rinkoje nedalyvavę asmenys. Poslinkis, lygus 30 proc., reiškia, kad 100 darbo vietų LEZ lemia 70 darbuotojų Lietuvoje.

Koregavimas dėl pardavimų vietinėje rinkoje

Pasaulio rinka palyginti didelė, todėl daroma prielaida, kad vietos įmonės nekelia viena kitai konkurencijos dėl užsienio rinkų. Tačiau tais atvejais, kai LEZ įmonė savo produkciją tiekia Lietuvos rinkai, tai gali atsiliepti kitiems į vietos rinką orientuotiems verslams. Atsižvelgiant į tai, tiesioginis įmonės poveikis koreguojamas faktinius rezultatus dauginant iš eksportuojamos produkcijos dalies. Papildoma korekcija atliekama atsižvelgiant ir į tai, kad į vietos rinką orientuota įmonė gali išstumti dalį importuojamos produkcijos.

Pavyzdžiui, 2017 m. LEZ įmonių eksportuojamos produkcijos dalis siekė 75 proc. (vietinė dalis – 25 proc.), o importuotų prekių dalis visoje Lietuvos prekių pasiūloje siekė 54 proc. Taigi grynasis veiklos poveikis būtų koreguojamas rezultatus dauginant iš 0,89 (75 % + 25 % * 54 % = 0,89).

Multiplikatorius

VšĮ „Investuok Lietuvoje“ tinklalapyje skelbiamas straipsnis „Multiplikatoriaus efektas“, kuriame aprašomi multiplikatoriaus vertinimo principai. Vadovaujantis šiais principais, multiplikatorius apskaičiuotas remiantis vėliausiais statistikos duomenimis ir papildomai atsižvelgiant į jau aprašytą darbuotojų poslinkį. Multiplikatoriaus skaičiavimų rezultatai:

- darbo vietų multiplikatorius – 1,80. Tai reiškia, kad vienas darbuotojas gamybos įmonėje papildomai lemia dar 0,8 darbo vietas;

- pridėtinės vertės multiplikatorius – 1,95;

- mokesčių multiplikatorius – 1,93.

3 skyriuje „LEZ įtaka LR ūkio rodikliams“ rašoma, kad vienas LEZ darbuotojas gali lemti 1,6 darbo vietas vien tiesioginių tiekėjų įmonėse. Vis dėlto, laikantis nuosaikumo principo, vertinant LEZ poveikį viešiesiems finansams pasitelkiamas vidutinis Lietuvos gamybos sektoriaus multiplikatorius. Sprendimas grindžiamas tuo, kad didžioji dalis teigiamo poveikio bus sugeneruota ateityje, o kol kas sunku spręsti, ar pastaruoju metu sprendimą kurtis LEZ priėmusios didžiosios įmonės taip pat pasižymės palyginti dideliu tarpinių prekių iš Lietuvos vartojimu.

Diskontavimas

Finansinė diskonto norma nustatoma pasitelkiant metodologinėse gairėse rekomenduojamą 4 proc. realių finansinę diskonto normą (toliau – FDN) ir taip pat koreguojant pagal inžinerinių statinių statybos kainų svyravimus 2006–2017 metais. FDN prilyginama 6,4 proc.

$$FDN = (1 + 4 \text{ proc.}) \times (1 + 2,3 \text{ proc.}) - 1 = 6,4 \text{ proc.}$$

Nagrinėjamas laikotarpis

Kaip ir atliekant ekonominę analizę, poveikis viešiesiems finansams nagrinėjamas 2002–2043 metais (žr. 1 priedą).

Nagrinėjamas laikotarpis

Kaip ir atliekant ekonominę analizę, poveikis viešiesiems finansams nagrinėjamas 2002–2043 metais (žr. 1 priedą).

Ateities projekcijos

Projekcijų sudarymo principai aprašyti 1 priede.

Informacijos šaltiniai

Papildoma informacija apie LEZ įmones, kuri svarbi poveikio viešiesiems finansams analizei, gaunama iš Tarpžinybinėje mokestinių duomenų saugykloje esančių vitrinų, kurioms informaciją teikia „Sodra“, VMI, Registrų centras ir kt. institucijos. Informacija apie LEZ įmonėms teikiamas paskatas surinkta iš ES paramos portalų, Konkurencijos tarybos duomenų bazės ir VšĮ „Investuok Lietuvoje“ turimų duomenų apie įmonėms suteiktas finansines paskatas.

³⁰ „Measuring structural funds employment effects“, 2007, Europos Komisija.

Ataskaitą parengė

Giedrius Rudis

Ekspertas | Projektų valdymo departamentas

Tel. +370 5 219 4346

El. paštas giedrius.rudis@investlithuania.com

Lina Žibienė

Ekspertė | Projektų valdymo departamentas

Tel. +370 5 204 7833

El. paštas lina.zibiene@investlithuania.com

 **Investuok
Lietuvoje**

El. paštas: info@investlithuania.com

Tel.: +370 5 262 7438

Adresas: Upės g. 23, 08128, Vilnius, Lietuva

investlithuania.com

